

Det nya livslånga lärandet utmanar folkbildningen

Ulrika Lindahl

Medborgarskolan, Jönköping

Samhällsutvecklingen påverkar folkbildningen. Vi ställs inför både möjligheter och svårigheter i en tid av ständig förändring, då det livslånga lärandet spelar en viktigare roll än någonsin både för samhället och för individen. Därför måste kunskapsleverantören vara beredd till anpassning för att i hård konkurrens vara ett attraktivt val för den enskilde som söker ny kunskap.

Många människor i dag lever ett liv i högt tempo både på arbetet och privat. Tid har blivit en dyrbar lyx som få verkar ha tillräckligt av. Samtidigt ökar arbetslivets krav på väl fungerande och högpresterande arbetstagare. Arbetslöshetssiffrorna stiger samtidigt som det råder stor brist på kompetens inom vissa yrkeskategorier.

Samtidsmänniskans utmaning för att kunna matcha de ökade krav på kompetens som ett föränderligt yrkesliv kräver är det livslånga lärandet – att kontinuerligt söka ny kunskap.

Snabb utveckling inom arbetslivet

Mycket har hänt inom utbildning och arbetsliv de senaste trettio åren. Jag minns själv hur vi bara hade tillgång till någon enstaka dator på lektionerna i gymnasiet. Som ung arbetade jag i mitten av 1980-talet på ett förlag där vi gav ut boken "Vi datoriserade" och pryddes omslaget med bild av hela personalen stolt poserade framför en dator. Boken handlade om hur vårt arbete förändrades i och med datorernas intåg på arbetsplatsen. För dagens unga är datorer och att vara ständigt uppkopplad mot Internet en självklarhet.

Människan i dag är otålig och har inte tid att vänta. Det ligger nära till hands att tro att Internet med alla möjligheter till snabb kommunikation är en starkt bidragande orsak till detta. Media rapporterar om att vi läser allt mindre och att många unga saknar förmåga att ta till sig eller förstå längre texter. I mitt eget hem har morgontidningen i pappersformat bytts ut mot en Ipad. Det är smidigt, det går snabbt att skanna av aktuella nyheter och formatet är behändigt. Omedelbar behovstillfredsställelse präglar nästan allt vi gör i dag – för vem har tid att vänta när det finns ett så gigantiskt utbud att ta del av när det gäller precis allting?

Det föränderliga yrkeslivet ställer ökade krav på kunskaper när det gäller fackämnen som språk, ekonomi och teknik, men också sociala färdigheter som att kunna arbeta tillsammans i grupp, och förmåga att interagera med människor med olika kulturell bakgrund. Att en gång i livet skaffa sig en utbildning räcker inte, vi behöver fylla på med kunskap livet igenom.

Mitt i allt detta behöver också själen sitt, och att göra något enkom för sitt eget höga nöjes skull utan krav på prestation är för många av oss både nödvändigt och utvecklande. Det kan handla om att spela gitarr eller sjunga, använda händerna i stället för huvudet och göra smycken, lära sig tova eller laga vegetarisk mat, ta jägarexamen, navigera eller dansa.

Trendspaning utmaning för folkbildningen

Vi folkbildare behöver ha koll på vår omvärld, på trender och tendenser för att kunna leverera det människor behöver och efterfrågar; omvärldsbevaka kort och gott. Detta gör vi redan i dag men att kontinuerligt ligga rätt i tiden kräver sin man och kvinna. Här kan vi bli ännu skarpare, ännu mer aktuella.

I detta ligger också att använda modern teknik i undervisningen. Ett dilemma i dag inom skolvärlden är att många elever kunskapsmässigt ligger steget före sina lärare när det gäller teknikanvändning, och detta förekommer säkerligen också i studieförbundsvärlden. Vi använder självfallet datorer i undervisningen, men vi måste också se till att innehållet är fräscht och uppdaterat och att våra ledare är uppdaterade på denna. Eftersom utvecklingen går i en rasande fart inom det här området är det en stor utmaning för oss.

Förändrad efterfrågan

Studieförbunden ska erbjuda kurser för alla. I en tid då alltfler inte hinner eller vill binda upp sig för långa terminskurser börjar dock detta bli en utmaning. Vissa ämnen lämpar sig nämligen inte för korta upplägg. Ett exempel på detta är språk som traditionellt varit och är fortfarande en viktig del av studieförbundens kursutbud.

Att lära sig ett språk kräver tid, tålamod och regelbunden träning; inget för den som skyndar fram i livet. I dag erbjuder studieförbunden vanligen kurser på tio-tolv veckor per termin. Tendensen är tydlig – nybörjarkurserna fylls lättare än fortsättningskurserna. Kanske är en termin max vad många människor i dag är beredda att lägga för att lära sig något nytt. Detta kommer i så fall på sikt att innebära att ämnen som språk kommer att få allt mindre utrymme i vårt utbud. Redan nu ökar intresset för ämnen som lämpar sig bra för workshops, helgkurser och liknande intensivupplägg. Möjligen är detta en trend som är här för att stanna.

Varje enskild deltagare blir sedd

Ungas minskande läsande och tilltagande svårigheter att koncentrera sig långa stunder talar för folkbildningens metodik. Denna bygger på ett aktivt deltagande i mindre grupper där varje individ blir sedd och kan få komma till tals. Dessutom ges möjlighet till att träna interaktion och samspel med människor från alla delar av samhället, olika kulturer och åldrar.

Själv är jag instruktör i Nia som är en holistisk träningsform där vi kombinerar fysisk och mental träning. Tidigare undervisade jag vid ett träningscenter men har under de senaste åren hållit klasser för Medborgarskolan där jag i dag också arbetar som verksamhetsansvarig. Den stora skillnaden är att studiecirkelformatet möjliggör för mig som ledare att se varje enskild deltagare, ta tid för instruktioner och extra genomgång av teknik och enskilda rörelsemoment – något som oftast inte är möjligt för den som undervisar på ett träningscenter eller motsvarande. Detta i sin tur bidrar till den enskilda deltagarens personliga utveckling på den nivå som hen själv väljer. Det senare är ett bra exempel på hur folkbildningen skiljer sig från många andra kunskapsleverantörer.

Kompetenta ledare som inspirerar

Folkbildningens framgång är beroende av att vi kan rekrytera kompetenta och engagerade ledare med förmåga att entusiasmera, förmedla kunskap och att möta alla sorters människor. Inom folkbildningen kan vi inte ställa krav på kursdeltagaren eftersom deltagandet är fritt och frivilligt. Detta förutsätter inspirerande ledare som sporrar deltagaren att vilja utveckla sig utan förpliktelser. Redan i dag ser vi svårigheter att finna duktiga ledare inom vissa ämnen och det är inte någon särskilt kvalificerad gissning att bristen på dessa kommer att fortsätta öka. Här behöver vi bli tydligare med att kommunicera vad vi står för, hur vi arbetar och att vi är en intressant arbetsgivare – inte bara en leverantör av hobbyverksamhet.

Kurslokalens betydelse

Lär miljön och tillgängligheten till denna är en andra viktiga faktorer. Förr kunde man stuva in kursdeltagare i gamla, dragiga och nedslitna kurslokaler med lånade möbler. För att vara tidsenliga och aktuella behöver vi i dag kunna tillhandahålla fräscha och modernt utrustade lokaler. Detta gäller åtminstone de mer teoretiska ämnena.

När det handlar om hantverk och kultur är "den rätta atmosfären" viktig för att skapa en intressant miljö, och där kan en äldre och mindre tillrättalagd lokal vara väl så attraktiv och kreativ. Dessa skillnader i åsikter har vi sett tydligt på min arbetsplats då vi gjort en enkät bland våra kursdeltagare i samband med att vi flyttade till nya lokaler för ett år sedan.

Mötesplats inte bara för lärande

Vi behöver inom folkbildningen ta fasta på det faktum att vi är en mötesplats, och att vi därigenom spelar roll även ur ett socialt perspektiv. Genom oss kan människor bryta utanförskap, isolering och ensamhet. Vi erbjuder en miljö som också bidrar till ökad integration och mångfald. Hos oss sker dagligen spännande möten mellan olika kulturer.

I min verksamhet bedriver vi aktiviteter i samarbete med några olika samhällsaktörer i ett av kommunens socialt belastade områden. Syftet med detta är ökad integration, minskat utanförskap och möten mellan människor. Samarbetet är mycket framgångsrikt och har till och med renderat en nationell utmärkelse kopplad till språk och integration för det lokala biblioteket som blivit något av en utgångspunkt för aktiviteterna. Dessutom har två nysvenskar med en historik av långtidsarbetslöshet och återkommande arbetsmarknadsprogram, blivit omtyckta kursledare i de olika verksamheterna.

Folkbildningens framtid

Hur når vi nå ut till de grupper och kulturer i samhället som kan tänkas behöva det vi erbjuder, eller gör vi det redan? Folkbildningsförbundets egen undersökning visar att mycket få unga känner till vad folkbildning är. Det kan tyckas bekymmersamt – men är det ens relevant för människor i dag att veta vad folkbildning är, eller spelar "paketeringen" av kunskapen inte någon roll för kunden i valet av leverantör av livslångt lärande?

Dessa är några av flera exempel på frågeställningar och utmaningar som vi i folkbildningsvärlden behöver reflektera över och ta oss an, för att även i fortsättningen vara en attraktiv leverantör av livslångt lärande. Samtidsmänniskans sätt att leva, hennes krav och förväntningar ställer ständigt nya krav på alla leverantörer av lärande, både inom det traditionella utbildningsväsendet och inom folkbildningen. Folkbildningen har tveklöst en viktig roll att spela även framöver. Den viktiga frågan är inte om utan hur vi väljer att spela en roll för att även i framtiden få förtroendet att utveckla människor på deras egna villkor.